

Zajímavá a vzácná ornitologická pozorování v jižních Čechách X

Interesting and rare ornithological records in South Bohemia X

Vojtěch Kubelka⁽¹⁾ • Jan Havlíček⁽²⁾ • Jakub Vlček^(3, 4) • Lukáš Hamáček⁽⁵⁾ (eds)

Abstract: This article presents detailed descriptions of interesting and rare ornithological records in the region of South Bohemia. The aim is to describe extremely rare bird occurrences or unusually high numbers of individuals of some particularly rare species, especially massive migrations, breeding, or winter irruptions during 2022. Some highlights from the past season are records of several rare species: Moustached Warbler, Lesser White-fronted Goose, Pink-footed Goose, Parasitic Jaeger and Sandwich Tern. In addition, high numbers of Pygmy Cormorants and Cattle Egrets were observed. Previous records or regular patterns of each species occurrence are discussed. Records are described in the context of known information from South Bohemia, the Czech Republic and/or Europe, where appropriate.

Key words: Lesser White-fronted Goose, Moustached Warbler, Parasitic Jaeger, Pink-footed Goose, Sandwich Tern..

Abstrakt: Zajímavá a vzácná ornitologická pozorování představují podrobněji komentovaný výskyt ptačích druhů na území jižních Čech. Předmětem zájmu jsou aktuální popisy výskytu velmi vzácných ptačích druhů nebo zaznamenání extrémně vysokého počtu jedinců určitého druhu, zpravidla neobvykle početný průtah, ojedinelé hnízdění či zimní „invaze“ v roce 2022. V tomto dílu mezi největší zajímavosti patří záznamy raritních druhů jako rákosníka tamaryškového, hus malých, husy krátkozobé, chalupy příživné a rybáka severního nebo vysoké počty kormoránů malých a volavek rusohlavých. V rámci komentářů k jednotlivým druhům jsou uvedeny dřívější záznamy nebo charakter výskytu druhu v jižních Čechách, případně je situace diskutována v celorepublikovém či evropském kontextu.

Klíčová slova: *Acrocephalus melanopogon*, *Anser brachyrhynchus*, *Anser erythropus*, *Microcarbo pygmaeus*, *Stercorarius parasiticus*, *Sterna sandvicensis*.

Úvod

Zajímavá a vzácná ornitologická pozorování v jižních Čechách představují podrobněji komentovaný výskyt ptačích druhů na území shodném se současným vymezením Jihočeského kraje (dále JČ). Jedná se o publikaci s roční periodicitou, která po čtyři roky doplňovala a od roku 2016 již plně nahrazuje Faunistická pozorování členů Jihočeského ornitologického klubu (JOK 2015), která byla zpravidla dvakrát ročně sestavována v letech 1975–2015.

¹⁾ Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Přírodovědecká fakulta, Katedra zoologie a Centrum polární ekologie, Branišovská 1760, CZ – 37005, České Budějovice, e-mail: kubelkav@gmail.com

²⁾ Krajský úřad Jihočeského kraje, Odbor životního prostředí, zemědělství a lesnictví, U Zimního stadionu 1952/2, CZ – 370 01 České Budějovice, JanHavlicek.cz@gmail.com

³⁾ Biologické centrum AV ČR, Parazitologický ústav, Branišovská 1160, CZ – 37005, České Budějovice, e-mail: k.vlcak@gmail.com

⁴⁾ Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Katedra botaniky, Benátská 2, CZ – 12800, Praha

⁵⁾ Generála Svobody 51, CZ – 370 01 České Budějovice, e-mail: lukashamacek@email.cz

Desátý díl nejvýznamnějších zjištěných ornitologických vzácností v jižních Čechách navazuje na předchozích devět článků (Kubelka 2014, 2015, 2016, Kubelka et al. 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022). Od předchozích dílů ornitologického seriálu se ten aktuální liší tím, že neobsahuje samostatné rozsáhlejší příspěvky, ale veškerá pozorování jsou řazena do jednoho uceleného přehledu. Cílem seriálu je shrnutí nejzajímavějších pozorování za rok 2022, resp. i starších a výjimečně novějších, doposud nepublikovaných záznamů, a jejich zasazení do kontextu předchozích údajů o výskytu, početnosti a rozšíření daného druhu na území JČ.

Metodika

Zpracovaná zajímavá a vzácná ornitologická pozorování jsou vždy zasazena do kontextu výskytu ptáků v jižních Čechách, nebo je jinak okomentována významnost uváděných záznamů. Zpravidla se jedná o výskyt nových druhů ptáků pro JČ, nově hnízdících druhů, zjištění extrémně vzácných druhů ptáků (např. s méně než 10 existujícími záznamy na území JČ nebo druhů dříve hojnějších, ale v současnosti vymizelých), dále data rozšiřující známou dobu výskytu druhu v JČ, druhy s rekordními počty záznamů či zjištěných jedinců za určité období (zejména masivní průtah, zimní irupce a hnízdění ve vysokém počtu), kde považujeme za vhodné uvést dané zjištění do podrobnějšího kontextu. Další záznamy, například neobvyklé umístění hnízda či zajímavé chování, či jiné zajímavosti mohou být vybrány na základě uvážení editorů. Záznamy se zpravidla týkají aktuálně zpracovávaného roku, ale v některých případech (např. šíření druhu, opakované hnízdění) mohou mít i shrnující formu s přesahem do minulosti, případně roku 2023. V odůvodněných případech jsou zahrnuta i nově objevená historická pozorování, která doposud nebyla publikována. Nejprve jsou uvedeny druhy kategorií A a B (tj. druhy přirozeně se vyskytující na území České republiky) podle kategorizace výskytu Faunistické komise České společnosti ornitologické (FK ČSO 2023) a v samostatné kapitole jsou zařazena pozorování druhů kategorií C, D a E (druhy, kde existuje pochybnost o přirozeném výskytu, uprchlíci z chovů a zajetí).

V článku je využívána nomenklatura a taxonomické řazení druhů podle HBW & BirdLife International (2022). U pozorování druhů, jejichž záznamy podléhají posuzovacímu procesu FK ČSO (druh označen symbolem *) jsou uvedeny co nejaktuálnější informace o průběhu posouzení FK ČSO včetně jedacího čísla. Pozorování, která byla FK ČSO zamítnuta, zde nejsou publikována. Aktuální doplnění k dříve publikovaným pozorováním, zejména pokud se jedná o zamítnutí ze strany FK ČSO, jsou po zveřejnění této skutečnosti uvedena na konci článku. Z důvodu ochrany vybraných citlivých druhů nejsou u některých pozorování uvedeny veškeré známé okolnosti nálezu (např. přesné umístění hnízdiště) a druh je komentován pouze souhrnně.

Při shromažďování informací o jednotlivých druzích jsou vždy využity všechny běžně dostupné údaje. Jejich primárním zdrojem je databáze ornitologických pozorování České společnosti ornitologické – Avif (ČSO 2023) – což je v současnosti preferovaný způsob sdílení faunistických dat v rámci Jihočeského ornitologického klubu. Dále jsou využívány údaje odevzdané do kartotéky Jihočeského ornitologického klubu (JOK 2023), údaje z Náleзовé databáze ochrany přírody (NDOP) spravované Agenturou ochrany přírody a krajiny České republiky (AOPK ČR 2023), údaje dostupné ze zahraničních databází eBird (eBird 2023) a Observation International (Observation International 2023) a případně další záznamy sdílené jednotlivými pozorovateli ústně či písemně (elektronicky). V této souvislosti je důležité upozornit na to, že databáze ornitologických pozorování se dynamicky doplňují a pozorování zveřejněná zpětně za uplynulý rok po uzávěrce (5. ledna) nejsou až na výjimky zpracována. Pokud pozorovatelé po uzávěrce zpětně vkládají svá dosud neuvěřitelná data do jakékoliv databáze, je vhodné, aby na důležité údaje upozornili editory (např. elektronickou poštou), a to nejlépe ihned po jejich vložení. Informace o počtu doposud zjištěných záznamů vzácných druhů v JČ, stejně jako jejich nejvyšší zjištěné početnosti, se opírají zejména o publikaci Ptáci jižních Čech komplexně shrnující data o avifauně JČ (Kloubec et al. 2015) a dosavadní články tohoto ornitologického seriálu (Kubelka 2014, 2015, 2016, Kubelka et al. 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022). I přes pečlivé studium všech současně dostupných literárních pra-

menů je pravděpodobné, že některé historické záznamy mohou být zmíněny v dosud nedostupných zdrojích, proto je potřeba považovat zde uvedené počty za minimální, zvláště v případě celkového počtu historických záznamů.

Pokud pochází záznam z více zdrojů a není jednoznačné, který zdroj je primární, je upřednostňována citace databáze Avif (ČSO 2023), která je případně doplněna publikací zasazující pozorování do širšího kontextu. V souhrnech pozorování jsou z důvodu přehlednosti uvedeni nejvýše první dva autoři pozorování, u pozorování s více autory je uveden pouze první z nich se zkratkou et al., všechny pozorovatele je možné dohledat v původním zdroji. Při souhrnné citaci více pozorování pocházejících ze stejné lokality a termínu nejsou jednotliví autoři uvedeni. Lokalita je vždy doplněna zkratkou okresu (např. CB = České Budějovice) a číslem kvadrátu (např. [6952]) aktuálně využívané středoevropské mapovací sítě (Ehrendorfer & Hamann 1965).

Kategorie průkaznosti jsou z klasických atlasových kategorií (Šťastný et al. 2021) upraveny pro pisilu čáponohou (*Himantopus himantopus*) a břehouše černoocasého (*Limosa limosa*) podle vlastností druhů – ptáci mohou krátce na lokalitě projevoval známky hnízdění (např. tok), poté odletět a zahnízdit na jiné lokalitě, nebo se na lokalitě dlouhodobě zdržuje pár, který s největší pravděpodobností nehnízdí. Pravděpodobné hnízdění je v tomto případě definováno jako výskyt páru s hnízdními projevy alespoň s pětidenním odstupem na téže lokalitě. V kategorii prokázaného hnízdění není oproti klasickým atlasovým kategoriím (Šťastný et al. 2021) žádná změna.

V textu jsou využívány následující zkratky: M = samec, F = samice, 2K = pták ve druhém kalendářním roce života, ad. = dospělý jedinec, juv. = tohoroční vzletné mládě, pull. = mládě v prachovém opeření, ex. = exemplář (jedinec), č.j. = číslo jednací, ČSO = Česká společnost ornitologická, FK ČSO = Faunistická komise České společnosti ornitologické.

Komentovaná pozorování druhů kategorie A a B

Husa malá (*Anser erythropus*)*

V roce 2022 se v JČ podobně jako posledních předchozích letech objevilo hned několik jedinců hus malých. První husa malá ve věku patrně 2K byla nalezena 13. 2. 2022 v hejnu hus běločelých na rybníku Volešek (CB) [6951] (L. Hamáček, ČSO 2023). Další, též nedospělý jedinec, byl nalezen 9. 3. 2022 na rybníku Velký Potočný (PI) [6750] (M. Bouček, ČSO 2023). Na lokalitě byl následně zaznamenán hned několika pozorovateli (Tab. 1). Setrval zde až do 27. 3. 2022, kdy byl zastížen naposledy (J. Bohuslavek, M. Frencl et al., ČSO 2023). Další pozorování pocházejí opět z Českobudějovicka. Dne 18. 3. 2022 byli zaznamenáni 2 dospělí ptáci na Zlivském rybníku (CB) [6952]. Podle chování lze usuzovat, že se velmi pravděpodobně jednalo o pár. Další adultní pták byl zjištěn 10. 3. 2022 na poli pod Čejkovickým rybníkem (CB) [6952] a následně tentýž pták byl znovu dohledán 20. 3. 2022 nedaleko od místa nálezů na poli pod Dasenským rybníkem (CB) [6952] (L. Hamáček, ČSO 2023). Nezvykle bohatá pozorování přinesl netradičně i prosinec. Dne 13. 12. 2022 bylo na Novém Vrbenském rybníku pozorováno dokonce 5 ex. pohromadě. Jedná se patrně o doposud nejvyšší zaznamenaný počet pro JČ (CB) [6952] (P. Albert, F. Čech, ČSO 2023). Další adultní husy malé byly objeveny 29. 12. 2022 na poli nedaleko Lomnice nad Lužnicí (JH) [6954] (L. Hamáček, P. Albert, ČSO 2023). Na Třeboňsku se zdržely až do ledna roku 2023, poslední záznam pochází z 10. 1. 2023 (I. Šimová, ČSO 2023). Celkem existuje 20 záznamů minimálně 11 jedinců z února, března a prosince. Všechna jednotlivá pozorování jsou podrobně zpracována do tabulky (Tab. 1). Záznamy z roku 2022 doposud nebyly schváleny FK ČSO (2023), v případě jejich akceptování by šlo zřejmě o 4. – 8. záznam druhu v JČ (podrobněji viz Kubelka et al. 2020, 2021, 2022). Pozorování z Kestřan (PI) dne 9.–27. 3. 2022 bylo akceptováno FK ČSO pod č.j. 17/2022 (J. Šírek in litt.).

Tab. 1 – Přehled záznamů husy malé (*Anser erythropus*) v jižních Čechách v roce 2022.
Tab. 1 – Records of Lesser White-fronted Goose (*Anser erythropus*) in South Bohemia in the year 2022.

datum / date	lokality / locality	počet / number	poznámky / notes	pozorovatel / observer	zdroj / source
13.2.2022	rybník Volešek, Čejkovice (CB) [6951]	1 ex.	Imm. V hejnu hus běločelých.	L. Hamáček	ČSO 2023
9.3.2022	rybník Velký Potočný, Kestřany (PI) [6750]	1 ex.	Imm. V hejnu hus běločelých.	M. Bouček	ČSO 2023
10.3.2022	pole pod Čejkovickým rybníkem, Čejkovice (CB) [6952]	1 ex.	Pastva v hejnu hus běločelých.	L. Hamáček	ČSO 2023
11.3.2022	rybník Velký Potočný, Kestřany (PI) [6750]	1 ex.	Imm. V hejnu hus běločelých.	M. Haas	ČSO 2023
13.3.2022	rybník Velký Potočný, Kestřany (PI) [6750]	1 ex.	Imm. V hejnu hus běločelých.	M. Bouček, V. John	ČSO 2023
15.3.2022	rybník Velký Potočný, Kestřany (PI) [6750]	1 ex.	Imm. V hejnu hus běločelých.	P. Růžek	ČSO 2023
16.3.2022	rybník Velký Potočný, Kestřany (PI) [6750]	1 ex.	Imm. V hejnu hus běločelých.	J. Haber, M. Ouska et al.	eBird2023
17.3.2022	rybník Velký Potočný, Kestřany (PI) [6750]	1 ex.	Imm. V hejnu hus běločelých.	M. Frencl	ČSO 2023
18.3.2022	rybník Zlivský, Zliv (CB) [6952]	2 ex.	Pár, adultní páci. V hejnu hus běločelých.	L. Hamáček	ČSO 2023
19.3.2022	pole, Zliv (CB) [6952]	2 ex.	V hejnu hus běločelých.	H. Koziol	eBird2023
19.3.2022	rybník Velký Potočný, Kestřany (PI) [6750]	1 ex.	Imm. V hejnu hus běločelých.	J. Tesařík, V. Švestková	ČSO 2023
20.3.2022	pole pod Dasenským rybníkem, Dasný (CB) [6952]	1 ex.	V hejnu hus běločelých.	L. Hamáček	ČSO 2023
23.3.2022	rybník Velký Potočný, Kestřany (PI) [6750]	1 ex.	Imm. V hejnu hus běločelých.	M. Bouček	ČSO 2023
25.3.2022	rybník Velký Potočný, Kestřany (PI) [6750]	1 ex.	Imm. V hejnu hus běločelých.	M. Bouček, P. Pavlík et al.	ČSO 2023
26.3.2022	rybník Velký Potočný, Kestřany (PI) [6750]	1 ex.	Imm. V hejnu hus běločelých.	L. Hamáček, P. Albert et al.	ČSO 2023
27.3.2022	rybník Velký Potočný, Kestřany (PI) [6750]	1 ex.	Imm. V hejnu hus běločelých.	J. Bohuslavěk, M. Frencl et al.	ČSO 2023
13.12.2022	rybník Nový Vrbenský, České Budějovice (CB) [6952]	5 ex.	Všechny adultní. V smíšeném hejnu hus velkých a běločelých.	P. Albert, F. Čech	ČSO 2023
14.12.2022	rybník Nový Vrbenský, České Budějovice (CB) [6952]	3 ex.	Možná i více ex., špatné pozorovací podmínky.	Z. Selinger	ČSO 2023
29.12.2022	pole, Lomnice nad Lužnicí (JH) [6954]	2 ex.	Pravděpodobně pár, adultní páci. V hejnu hus běločelých.	L. Hamáček, P. Albert	ČSO 2023
30.12.2022	pole, Lomnice nad Lužnicí (JH) [6954]	2 ex.	Pasou se pospolu v hejnu hus běločelých.	P. Brandl	ČSO 2023

Husa krátkozobá (*Anser brachyrhynchus*)*

Výskyt hus krátkozobých v JČ byl podrobně shrnut v předchozím čísle tohoto ornitologického seriálu (Hamáček et al. in Kubelka et al. 2022). Poslední uvedený ex. se zdržel na rybníku Velký Potočný (PI) [6750] až do 27. 3. 2022 v hejnu zejména hus běločelých (4 záznamy, ČSO 2023). Pravděpodobně se jedná o stejného jedince, který se v oblasti zdržoval od 4. 12. 2021 a bylo akceptováno FK ČSO pod č.j. 94/2021.

Turpan černý (*Melanitta nigra*)

3. 12. 2022, rybník Vlhavský (CB) [6951], 1 juv. (L. Hamáček, ČSO 2023).

4. 12. 2022, rybník Bezdrev (CB) [6952], 1 juv. (L. Hamáček, ČSO 2023).

Obě pozorování se velmi pravděpodobně týkají stejného jedince. Po většinu času pozorování loví a je poměrně neklidný, často se přemísťuje. Podle světlého zbarvení břicha určen věk jako juvenilní. Turpan černý bývá v JČ zastižen pouze vzácně, existuje jen okolo 15 záznamů (Hora in Kloubec et al. 2015, ČSO 2023), naposledy v letech 2013 a 2021 (Kubelka et al. 2022, ČSO 2023).

Ostralka štíhlá (*Anas acuta*)

16. 10. 2022, rybník Rod (JH) [6854], 52 ex. (L. Hamáček, ČSO 2023).

26. 10. 2022, rybník Rožmberk (JH) [6954], 32 ex., (M. Frencl, ČSO 2023).

Ostralky jsou na průtahu zpravidla pozorovány jednotlivě, v párech nebo malých skupinách (Kloubec in Kloubec et al. 2015) V obou případech se jedná neobvykle vysoké počty. Hejno pozorované na Rožmberku mohla tvořit část ptáků, kteří se přesunuli z rybníka Rod.

Morčák velký (*Mergus merganser*)

28. 11. 2022, rybník Řežabinec (PI) [6750], 370 ex. (M. Frencl, ČSO 2023).

Tento záznam navyšuje dosud rekordní počet zaznamenaný stejným autorem na stejné lokalitě ze dne 28. 2. 2012 (ČSO 2023). V posledních letech dochází k nárůstu počtu záznamů velkých hejn tohoto druhu. To zřejmě souvisí s nárůstem počtu hnízdících párů v ČR, ale i zimováním většího počtu jedinců ze severněji položených hnízdišť (Šťastný et al. 2021, ČSO 2023).

Potáplice severní (*Gavia arctica*)

10. 12. 2022, rybník Bezdrev (CB) [6952], min. 94 ex. (L. Hamáček, ČSO 2023).

Potáplice po celou dobu pluly v řadě vprostřed rybníka, nelovily, jen občas si některá z nich protřepala křídla. Druhý den ráno za rozbřesku již potáplice nebyly na lokalitě zastiženy, pravděpodobně odlétly ještě za tmy (L. Hamáček, ČSO 2023).

Výskyt obdobně velkých uskupení byl v minulosti na území jižních Čech zaznamenán již několikrát, v celorepublikovém měřítku se však stále jedná o mimořádný jev. Hejna potáplíc o několika stech kusech byla na tomtéž rybníku zaznamenána již roku 1843 (Palliard 1852), dále v regionu na podzim roku 2013, kdy bylo v JČ zaznamenáno hned několik hejn s příchodem studené fronty, pohromadě bylo nejvíce zjištěno 348 ex. na rybníku Dehtář (CB) [6951] dne 24. 11. 2013 (Kubelka & Šálek in Kubelka et al. 2014). Změna počasí doprovázela i pozorování velkého uskupení potáplíc v roce 2022.

Čáp černý (*Ciconia nigra*)

6. 3. 2022, Žíteč (JH) [7055], 1 ex. (J. Cepák, ČSO 2023).

6. 3. 2022, Vodňany – niva Blanice (PT) [6851], 1 ex. (F. Nosek, ČSO 2023).

Přílet čápa černého v JČ i zbytku ČR připadá na druhou polovinu března (Kloubec in Kloubec et al. 2015, Šťastný & Hudec 2016). Dřívější březnové a únorové záznamy jsou vzácné (Šťastný & Hudec 2016), ale zdá se, že v posledních letech jich spíše přibývá (AOPK ČR 2023, ČSO 2023). Zde komentovaná pozorování jsou velmi pravděpodobně nejčasnějšími zastiženími druhu na území JČ.

Ibis hnědý (*Plegadis falcinellus*)

16. 5. 2022, Malé Chrástřany (CB) [6951], 2 ex. (J. Burián, ČSO 2023).

24.–27. 5. 2022, Řežabinec (PI) [6750], 1 ex. (více záznamů, ČSO 2023, eBird 2023).

Dříve vzácně pozorovaný druh se v posledních letech objevuje častěji (Hora in Kloubec et al. 2015, Kubelka 2016, ČSO 2023), což může být důsledek nárůstu a šíření evropské populace (Keller et al. 2020). Naposledy byl tento druh v JČ zaznamenán 18. 09. 2017 na Novohaklovském rybníku (CB) [7052] (M. Metelka, ČSO 2023).

Volavka rusohlavá (*Bubulcus ibis*)

13. 7. 2022, Vrbenské rybníky a okolí (CB) [6952], 24 ex. – současně sčítáno na třech lokalitách (Z. Selinger & F. Čech, ČSO 2023).

18. 7. 2022, Čejkovice – Mlýnský rybník (CB) [6952], 27 ex. (L. Hamáček, ČSO 2023).

4. 8. 2022, Nový Vrbenský rybník (CB) [6952], 28 ex. (J. Řehounek et al., ČSO 2023).

7. 8. 2022, Cehnice (ST) [6750], 6 ex. (L. Lešák, ČSO 2023).

Tento druh byl v minulosti na území JČ považován za raritní, přičemž minimálně část jedinců pozorovaných do roku 2012 pocházela ze zajetí (Hora in Kloubec et al. 2015). V roce 2016 v okolí Českých Budějovic ale došlo úspěšnému hnízdění volavek rusohlavých (podrobně viz Kubelka & Havlíček in Kubelka et al. 2017). Od té doby se volavka rusohlavá objevila opět v letech 2017, 2020 a 2021 (podrobně Havlíček in Kubelka et al. 2018, Kubelka et al. 2021, 2022). V roce 2022 byl tento druh hlášen z JČ v několika desítkách případů (AOPK ČR 2023, ČSO 2023, eBird 2023), nejčastěji z okolí Vrbenských rybníků, ale také z okolí Hlincovy Hory a Zvíkova (CB) [7053]. Do roku 2022 byly početní rekordy 8 a 9 pozorovaných jedinců – opakovaně v červenci a srpnu 2020 na rybníce Nesyt na jižní Moravě (BR) [7266] (ČSO 2023). Ty byly překonány 7. 7. 2022 pozorováním 17 ex. u Ivaně (BO) [7065]. Zde komentované počty tuto hodnotu ještě navyšují a jsou tak zřejmě rekordními nejen pro JČ, ale pro celou Českou republiku. Záznam ze Strakonicka je nejzápadnějším JČ záznamem. V roce 2022 byla volavka rusohlavá zjištěna také v Polabí (uprchlík ze zajetí), v Praze (7 ex. 1. 7. 2022) a na již zmíněné jižní Moravě (ČSO 2023). To dokumentuje invazi druhu do střední Evropy. S postupným šířením druhu (Keller et al. 2021) lze očekávat častější zastížení i v budoucnosti. Vzhledem k tomu, že druh může snadno uniknout pozornosti, je vhodné věnovat zvýšenou pozornost okolí pravděpodobných hnízdišť, kterými jsou kolonie dalších volavkovitých ptáků (viz např. Kubelka & Havlíček in Kubelka et al. 2017).

Volavka vlasatá (*Ardeola ralloides*)

8. 5. 2022, rybníčky u Dasenského rybníka (CB) [6952], 1 ex., foto (P. Albert & V. Albertová, ČSO 2023).

9. 5. 2022, rybník Nový Vrbenský (CB) [6952], 1 ex., foto (L. Hamáček & P. Albert, ČSO 2022).

12.–13. 5. 2022, rybník Polák, Veselí nad Lužnicí (TA) [6854], 1 ex., foto (2 záznamy, ČSO 2023, eBird 2023).

4. 7. 2022, Vrbenské rybníky (CB) [6952], 1 ex. (D. Spáčil & P. Spáčil, eBird 2023).

Naposledy byl v JČ tento druh zaznamenán v roce 2019 (2 záznamy, ČSO 2023) a před tím v roce 2016 (více záznamů, AOPK ČR 2023, ČSO 2023). V obou těchto případech byly lokalitou pozorování Vrbenské rybníky. Dá se uvažovat, zda nejsou vzácnější druhy volavkovitých ptáků přitahovány zdejší kolonií kvakošů nočních, volavek stříbřitých a kolpíků bílých (viz také komentář k volavce rusohlavé). Z oblasti Třeboňské rybníční pánve, kam spadají záznamy z Veselí nad Lužnicí, jsou známa poslední pozorování volavek vlasatých z let 2014–2015 (více záznamů, AOPK ČR 2023, ČSO 2023).

Kormorán malý (*Microcarbo pygmaeus*)

30. 4. – 17. 12. 2022, Českobudějovicko, Třeboňsko (CB, JH), 1–20 ex., foto (min 140 záznamů, AOPK ČR 2023, ČSO 2023, eBird 2023).

6. 6. 2022, Bavorov (PT) [6850], 2 ex. (J. Vondrka, AOPK ČR 2023).

9. 9. 2022, Starohaklovský rybník (CB) [6952], 20 ex. (F. Marec et al., ČSO 2023).

Po masovém výskytu v roce 2021 (podrobně viz Vlček & Hamáček in Kubelka et al. 2022) byl v podstatě po většinu roku tento druh pozorován v JČ, respektive v Českobudějovické rybniční pánvi a na Třeboňsku, i v roce 2022. Celkový počet záznamů v náleзовých databázích je min 140 včetně řady duplicitních záznamů – pozorování zadaných samostatně více přítomnými pozorovateli) a pochází z 88 dní od konce dubna do konce prosince (AOPK ČR 2023, ČSO 2023, eBird 2023). Některé jarní záznamy dokonce spadají do kategorie možného hnízdění (ČSO 2023). Uvedeny jsou zde dva konkrétní záznamy – mimo hlavní oblasti výskytu a nejvyšší počet zjištěný v roce 2022.

Tenkozobec opačný (*Recurvirostra avosetta*)

Hnízdění sezóna 2022, Novohaklovský rybník [7052], pozorováno min. 5 hnízdících párů, max. 12 dospělých ptáků, zjištěno 5 obsazených hnízd, min. 3 páry s kuřaty a min. 9 vzletných juv. ze tří rodinek (4 juv., 3 juv., 2 juv.) bylo začátkem července pozorováno na vedlejším Dubském rybníce (AOPK ČR 2023, ČSO 2023, eBird 2023).

Hnízdění sezóna 2022, rybník Vyšatov [7052], min 1 hnízdící pár, max. 15 pozorovaných dospělých ptáků, zjištěno 1 obsazené hnízdo, 1 pár se 4 pull., ale informace o dosažení vzletnosti však chybí (AOPK ČR 2023, ČSO 2023, eBird 2023).

Hnízdění sezóna 2022, rybník Hlásný (CB) [6951], 1 hnízdící pár, max. zaznamenáno pět dospělých ptáků, zjištěno jedno hnízdo a opakovaně 3 pull., ale informace o dosažení vzletnosti chybí (ČSO 2023).

Z roku 2022 z JČ pochází přes 150 záznamů tenkozobců (AOPK ČR 2023, ČSO 2023, eBird 2023, Observation International 2023), což je pětinašobně více než v roce 2021. K zahnízdění došlo v počtu min. 7 párů na třech lokalitách a minimálně na Novohaklovském rybníce bylo hnízdění úspěšné, mláďata ze tří rodinek dosáhla vzletnosti. V posledních letech bylo zahnízdění tenkozobců v JČ na Českobudějovicku dokumentováno v letech 2019 a 2020, avšak po předchozí několikoroční pauze (Kubelka et al. 2020, 2021, ČSO 2023).

Pisila čáponohá (*Himantopus himantopus*)

Hnízdění sezóna 2022, Novohaklovský rybník [7052], min. 1 hnízdící pár, max. 6 dospělých ptáků, nalezeno 1 hnízdo, hnízdění však pravděpodobně nebylo úspěšné (AOPK ČR 2023, ČSO 2023, eBird 2023, Kubelka nepubl.).

Hnízdění sezóna 2022, rybník Vyšatov [7052], min. 2 hnízdící páry, max. 20 dospělých ptáků, zjištěny hnízda 2 párů a 1 pár s 2 pull. (AOPK ČR 2023, ČSO 2023, eBird 2023).

Hnízdění sezóna 2022, mokřina u rybníka Volešek [6951], min 2 hnízdící páry, max. 6 dospělých ptáků, zaznamenání 2 ptáci sedící na hnízdech (AOPK ČR 2023, ČSO 2023, V. Kubelka nepubl.).

Hnízdění sezóna 2022, rybník Hlásný (CB) [6951], min. 5 hnízdících párů, max. 14 dospělých ptáků, zjištěno 5 obsazených hnízd, ale úspěšnost hnízdění není známa (AOPK ČR 2023, ČSO 2023, eBird 2023).

V hnízdění sezóně 2022 bylo v ptačí oblasti Českobudějovické rybníky a jejím blízkém okolí zaznamenáno min. 10 párů hnízdících pisil čáponohých na čtyřech lokalitách, úspěšnost jednotlivých hnízdění však není dobře známa.

Celkem bylo v JČ v roce 2022 získáno přes 160 záznamů pisil (AOPK ČR 2023, ČSO 2023, eBird 2023, Observation International 2023, V. Kubelka nepubl.). Doposud v JČ hnízdily pisily čáponohé prokazatelně pouze ve 13 letech – 1997, 2007, 2008, 2012, 2014–2022 (Kubelka & Pykal 2012, Havlíček & Kubelka in Kubelka 2015, Hora in Kloubec et al. 2015, Kubelka 2016, Kubelka et al. 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022), od roku 2014 však již hnízdí každoročně.

Jespák rezavý (*Calidris canutus*)

28. 4. 2022, rybník Bezdrev (CB) [6952], 1 ad. (J. Riegert et al., ČSO 2023, eBird 2023).

Jespák rezavý k nám zaletuje jen vzácně, doposud existuje jen okolo 45 zástihů tohoto bahňáka

v JČ (Kubelka in Kloubec et al. 2015, ČSO 2023, eBird 2023). Pozorování z roku 2022 o jeden den posouvá nejčasnější zaznamenání druhu, doposud to bylo 29. 4. 2012 na Novohaklovském rybníce (CB) [7052], 1 ad. (M. Pakandl, ČSO 2023).

Jespák šedý (*Calidris temminckii*)

14. 5. 2022, rybník Hlásný (CB) [6951], 19 ex. (L. Hamáček, ČSO 2023).

Jespák šedý přes naše území pravidelně protahuje, jednotlivě, či v malých skupinkách, zřídka přes 10 ex. (Pakandl in Kloubec et al. 2015, ČSO 2023). V roce 2022 jde o dosud největší zaznamenaný počet, předtím bylo nejvíce dvakrát shodně zaznamenáno 15 ex. při jarním průtahu (Pakandl in Kloubec et al. 2015).

Jespák bojovný (*Calidris pugnax*)

28. 4. 2022, rybník Volešek (CB) [6951], 395 ex. (G. Kašpar et al., ČSO 2023).

3. 12. 2022, rybník Volešek (CB) [6951], 1 ex. (L. Hamáček, ČSO 2023).

Jespák bojovný přes naše území pravidelně protahuje, v posledních desetiletích však průtahová hejna zřídka přesahují 200 ex. V roce 2022, byla na jaře hejna přes 300 ex. jespáků bojovných zaznamenána hned na čtyřech místech (ČSO 2023), včetně záznamu výše, který se přibližuje historickému jihočeskému maximu, zjištěnému dne 18. 4. 1976 na rybníce Koclířov (JH) [6954], 450 ex. (B. Urbánek, deník Velký Tisý). Z rybníka Volešek z roku 2022 existuje i další prosincový záznam druhu na území JČ. Prosincová pozorování doposud existovala pouze z roku 2014, z rybníků Volešek a Dehtář na Českobudějovicku (ČSO 2023).

Pisík obecný (*Actitis hypoleucos*)

15. 1. 2022, rybník Hejtman (TA) [6654], 2 ex. (J. Fišer, ČSO 2023).

Pisík obecný na našem území řídce hnízdí a pravidelně protahuje, kdy se může zdržet až do konce roku. První záznamy pisíků pocházejí zpravidla z února, či března. Lednová pozorování jsou stále velmi vzácná (Kubelka in Kloubec et al. 2015), se stále teplejšími zimami se ale dá předpokládat, že jich bude přibývat.

Břehouš černoocasý (*Limosa limosa*)

Hnízdní sezóna 2022, pastvina západně od Nových Dvůrů (CB) [6952], 1 pár pravděpodobné hnízdění, opakované pozorování páru na hnízdišti, odhánějí pochopa z hnízdiště, až tři ptáci pravidelně zastížení na nedalekém upuštěném Novohaklovském rybníce při shánění potravy, několikrát zaznamenáno i páření (ČSO 2023, Observation International 2023, V. Kubelka nepubl.).

Hnízdní sezóna 2022, Novohaklovský rybník [7052], 1 pár prokázané hnízdění na zarůstajícím dně vypuštěného rybníka, pozorování inkubace snůšky, opakované páření, až čtyři ptáci pravidelně sledování při shánění potravy a několikrát pozorovány přelety mezi pastvinou u Nových Dvůrů a Novohaklovským rybníkem (AOPK ČR 2023, ČSO 2023, eBird 2023).

Hnízdní sezóna 2022, mokřina u rybníka Volešek [6951], 1 pár možné hnízdění, 2–3 ex. opakovaně zaznamenány na mokřině, ale hnízdní projevy nebyly hlášeny (AOPK ČR 2023, ČSO 2023).

Hnízdní sezóna 2022, Vlhavský rybník (CB) [6951], 1 pár pravděpodobné hnízdění, opakované pozorování toku během celé sezóny, až 5 ptáků pozorováno najednou (AOPK ČR 2023, ČSO 2023).

Z roku 2022 pochází z JČ více jak 90 záznamů břehoušů (AOPK ČR 2023, ČSO 2023, eBird 2023, Observation International 2023, V. Kubelka nepubl.). Ke hnízdění došlo na 1–4 lokalitách, počet hnízdicích břehoušů černoocasých na Českobudějovicku v roce 2022 odhadován na 3–4 hnízdicí páry.

Ptačí oblast Českobudějovické rybníky je v rámci České republiky jediným současným hnízdištěm břehouše černoocasého (Kubelka & Kadava 2014, Žďárek et al. 2015, Kubelka et al. 2016, Šťastný et al. 2021). Oproti roku 2017 se 4–5 hnízdicími páry (Kubelka et al. 2018), roku 2018 se 2–3 hnízdicími páry (Kubelka et al. 2019), roku 2019 se 2 hnízdicími páry a roku 2020 se 2–3 hníz-

díci páry (Kubelka et al. 2020), s 1–2 páry v roce 2020 (Kubelka et al. 2022), znamenají 3–4 páry v roce 2022 kolísavě stabilní trend. Situace zdůrazňuje jedinečnost ptačí oblasti Českokubějovické rybníky a zároveň velkou zranitelnost poslední malé populace břehoušů černoocasých hnízdících v České republice.

Bekasina větší (*Gallinago media*)

9. 4. 2022, Zbudov (CB) [6951], 1 ex. vyplašen z louky a později i z pole pod rybníkem Olší, při kontrole čejčího hnízdiště (V. Kubelka et al., ČSO 2023).

10. 4. 2022 Zbudov (CB) [6951], 1 ex. tamtéž (L. Hamáček, in litt.)

Bekasina větší bývá v JČ zastihnuta na průtahu pouze vzácně, doposud existuje pouze okolo 45 údajů. Pozorování z roku 2022 však výrazně posouvá nejčasnější záznam druhu. Doposud byla data nejčastějších zastížení 19. 4. 2006, 21. 4. 2× v letech 1996 a 2019 nebo 23. 4. 2016 (Kubelka in Kloubec et al. 2015, ČSO 2023).

Chaluha příživná (*Stercorarius parasiticus*)*

27. 8. 2022, rybník Velký Tisý (JH) [6954], 1 juv. tmavé morfy honí racka chechtavého (M. Frencl, ČSO 2023). Pozorování nebylo zatím zasláno FK ČSO k posouzení (J. Šírek in litt.).

29. 8. – 3. 9. 2022, rybník Řežabinec (PI) [6750], 1 ex. se světlým břichem, foto, (min 14 záznamů, ČSO 2023, eBird 2023). Pozorování bylo akceptováno FK ČSO pod č.j. 49/2022 (J. Šírek in litt.). Chaluha příživná do JČ zaletuje jen vzácně, doposud byla zaznamenána nejméně 18×, naposledy na dvou lokalitách v roce 2013 (Hora in Kloubec et al. 2015, ČSO 2022) a v roce 2021 (Kubelka et al. 2022). Pozorování z roku 2022 dosud nebyla projednána FK ČSO.

Racek černohlavý (*Larus melanocephalus*)

28. 4. 2022, Vrbenské rybníky (CB) [7052], 18 ex. (17 ad. + 1 ex. 2K) na rybnících Domin a Novovrbenský – Bažina (L. Hamáček, ČSO 2023).

Záznamy racka černohlavého z JČ v posledních letech jsou hojnější, včetně doložených hnízdění a výskytu větších uskupení (Kubelka in Kubelka et al. 2019, ČSO 2023). Avšak nejvíce zjištěných jedinců na jedné lokalitě bylo doposud 14 ex., shodou okolností ze stejné lokality z roku 2021 (Kubelka et al. 2022), takže v roce 2022 se jedná o navýšení. Nárůst početnosti druhu potvrzuje předpoklad, že vzhledem k zaznamenanému nárůstu populace tohoto druhu v ČR i na jihu Čech (Poprach et al. 2006, Kubelka in Kubelka et al. 2019) je pravděpodobné, že se s druhem budeme setkávat stále častěji i v JČ v případech, že budou stále existovat kolonie racků chechtavých (Kubelka et al. 2022).

Racek černohlavý × chechtavý (*Ichthyaetus melanocephalus* × *Chroicocephalus ridibundus*)

Hnízdní sezóna 2021, 2022, rybník Domin (CB) [6952], 1 ex. (L. Hamáček, ČSO 2023).

Pták nesoucí znaky jasně ukazující na křížence racka černohlavého a chechtavého (Obr. 1) byl pozorován poprvé 22. 4. 2021 při páření se samičí racka chechtavého. Poté dlouho nebyl nepozorován. Znovu byl nalezen až 21. 6. 2021, kdy inkuboval snůšku. Možná i vzhledem k pozdnímu datu bylo hnízdění neúspěšné. V tomtéž období již měly okolní páry racků chechtavých svá mláďata většinou vzletná nebo téměř vzletná.

V roce 2022 pozorován poprvé již 20. 3. opět na loňském hnízdním ostrově. Hned druhý den již zaznamenan, jak se dvoří partnerce racka chechtavého. Poté dlouhou dobu pozorován na hnízdě (L. Hamáček, ČSO 2023). Hnízdění však bylo stejně jako v předešlém roce neúspěšné, konkrétní důvod není znám. Kříženci racka černohlavého a chechtavého nejsou v Evropě úplnou raritou a dokonce se mohou i úspěšně rozmnožit a vznikají kříženci druhé generace (Zielinski et al. 2019). Dokonce i na Moravě byl kříženec těchto dvou druhů zaznamenan (J. Šírek in Poprach et al. 2006). V rámci JČ se však jedná o první zdokumentovaný případ, který dále zdůrazňuje, že identifikaci racků je potřeba věnovat zvýšené úsilí a počítat i s možností kříženců.

Obr. 1 – Kříženec racka čemohlavého (*Ichthyaeetus melanocephalus*) a racka chechtavého (*Chroicocephalus ridibundus*) v páru s rackem chechtavým na Novovrbenském rybníce – Bažina u Českých Budějovic (foto L. Hamáček 22. 4. 2021).

Fig. 1 – Hybrid of Mediterranean Gull (*Ichthyaeetus melanocephalus*) and Black-headed Gull (*Chroicocephalus ridibundus*) in a pair with Black-headed Gull at Novovrbenský – Bažina fishpond near České Budějovice (photo by L. Hamáček 22. 4. 2021).

Rybák severní (*Sterna sandvicensis*)*

15. 4. 2022, rybník Stará Putim (PI) [6750], 1 ex., foto (V. Vlasák, ČSO 2023).

Rybák severní se v JČ objevuje jen velmi ojediněle, doposud byl zaznamenán jen dvakrát (Kubelka et al. 2022, ČSO 2023, FK ČSO 2023). Byli zjištěni dva jedinci 1. 8. 2015 na Zlivském rybníce (CB) [6952] (J. Šimek, P. Brandl, ČSO 2022) a 7. 7. 2021 na rybníce Markovec (ST) [6750] dokonce 4 ex. (M. Frencl, ČSO 2023).

Pozorování z roku 2022 bylo akceptováno FK ČSO pod č.j. 8/2022 (J. Šírek in litt.) a existuje dobrá fotodokumentace (Obr. 2). V roce 2022 se jedná o třetí doložený záznam druhu v JČ. V ČR převažují letní, či podzimní zástihy druhu, výše uvedené pozorování je nejdřívější doložený záznam (FK ČSO 2023).

Obr. 2 – Rybák severní (*Sterna sandvicensis*) na rybníce Stará Putim na Písecku (foto V. Vlasák 15. 4. 2022).

Fig. 2 – Sandwich Tern (*Sterna sandvicensis*) at Stará Putim fishpond in Písek district (photo by V. Vlasák 15. 4. 2022).

Rybák bahenní (*Chlidonias hybrida*)

27. 6. 2022, rybník Řežabinec (PI) [6750], 15 ex. (M. Frencl, ČSO 2023).

Rybák bahenní v posledních letech územím JČ každoročně protahuje, buď jednotlivě nebo v malých skupinkách (ČSO 2023). Výše uvedené pozorování je však největší uskupení druhu zjištěné v JČ, doposud to bylo 12 ex. ze stejné lokality ze dne 1. 5. 2006 (J. Pykal, FP JOK 2005/2).

Kalous pustovka (*Asio flammeus*)

18. 6. 2022, louka u Šumavských Hoštic (PT) [6949], 1 ex., lovící na pokosené louce při západu slunce (P. Hubený, AOPK ČR 2023, in. litt.).

Kalous pustovka v JČ téměř každoročně protahuje a zimuje, hnízdí však pouze vzácně (Kloubec in Kloubec et al. 2015). Záznamům z hnízdní doby je tedy potřeba věnovat pozornost. Poslední známé hnízdění v JČ pochází z roku 2012 ze Zbudovských blat (CB) [6951] (Kubelka 2014). Na Šumavě zjistil v hnízdní době pustovku v potravě puštíka bělavého (*Strix uralensis*) v roce 2016 B. Kloubec (in Kubelka et al. 2017) a v Novohradských horách v roce 2018 P. Vaněk (ČSO 2023, viz také Kubelka et al. 2019). Hnízdění kalouse pustovky je silně ovlivněno gradacemi hlodavců. Například v roce 2019 bylo zaznamenáno 102 zahnízdění, z toho většina na jižní a střední Moravě (Škorpíková et al. 2020). Historické záznamy větších uskupení hnízdicích párů jsou známy i z JČ,

jak blíže shrnuje Kloubec (in Kloubec et al. 2015).

Luněk šedý (*Elanus caeruleus*)*

4. 4. 2022, Trhové Sviny (CB) [7153], 1 mrtvá F (K. Šnokhaus, in litt).

Záznam tohoto vzácného zatoulance, který FK ČSO (2023) schválila pod č.j. 5/2022, je podrobně komentován v samostatném příspěvku (Mikeš et al. 2023). Nad rámec tohoto příspěvku lze ale doplnit poznámku o zveřejnění nálezu. To bylo učiněno na ornitologické Facebookové diskusi s žádostí o určení druhu. Po upozornění na význam nálezu bylo s nálezcem dojednáno předání kadáveru do Jihočeského muzea v Českých Budějovicích. Přestože existuje řada mobilních aplikací a webových stránek zaměřených na sběr zoologických nálezových údajů, zveřejňování fotografií (i bez určení druhu) od laické veřejnosti na sociálních sítích může přinášet raritní nálezy a rozšiřovat znalosti o výskytu řady organismů (Chamberlain 2018, Balestrieri et al. 2023).

Sup bělohavý (*Gyps fulvus*)*

1. 5. 2022, Knižecí Stolec (PT) [7150], 1 ex. (L. Vebrová & J. Havlíček, AOPK ČR 2023).

Autoři tohoto i dalších pozorování zvažují zpracování podrobnější revize o výskytu supu bělohavého v JČ formou samostatného příspěvku. Z toho důvodu zde není nález rozsáhleji komentován. Záznam schválila FK ČSO (2023) pod č.j. 15/2022.

Moták stepní (*Circus macrourus*)

13. 9. 2022, Borkovice (TA) [6753], 1 ex. foto (R. Pícha, ČSO 2023).

Na území JČ jde o vzácný druh, který nebyl po roce 1955 přes 60 let pozorován (Hora in Kloubec et al. 2015). V posledních letech se ale začal objevovat, přičemž byl zjištěn v letech 2018, 2019 a 2021 (Kubelka et al. 2019, Kubelka in Kubelka et al. 2020, Kubelka et al. 2022). Jeho záznamy přibývají na území celé ČR (např. AOPK ČR 2023, ČSO 2023), což dokládá i zde prezentovaný údaj. Dále ze dne 11. 8. 2022, pochází nejspíše pozorování 1 juv. ex. u Ráztel (PI) [6449], (R. Muláček, ČSO 2023). Vzhledem k možné záměně s dalšími druhy motáků je u netypických jedinců nutné dbát zvýšené pozornosti při determinaci a pořizovat fotodokumentaci.

Orel královský (*Aquila heliaca*)

Sezóna 2022, pomezí jižních Čech, jižní Moravy a Dolního Rakouska (JH, ZN), 1 hnízdící pár (J. Veselý et al., in litt.).

Jedná se o první prokázané hnízdění orla královského na území JČ. Lokalita byla kontrolována na popud ornitologů z BirdLife Österreich, kteří pozorovali tokající pár. Hnízdo bylo umístěno na borovicích a byla v něm nalezena dvě vejce (kontrola pomocí dronu). Věk ptáků byl odhadnut na 4. kalendářní rok života (pravděpodobně M) a 5. kalendářní rok života (pravděpodobně F), šlo tedy o imaturní pár (D. Horal in litt.). Podrobně by měl být tento nález popsán v samostatném článku v časopise *Crex* (in prep.). Orel královský poprvé prokazatelně zahnízdil na území ČR, konkrétně v oblasti Soutoku Moravy a Dyje v roce 1998 a od té doby jeho početní stavy mírně narůstaly na současných 8–11 párů (Šťastný et al. 2021). Z důvodu ochrany lokality a druhu nejsou prozatím další detaily uváděny.

Raroh velký (*Falco cherrug*)

11. 2. 2022, Nová Ves u Chýnova (TA) [6654], 1 ex. (T. Grim & J. Sedláček, ČSO 2023).

Jedná se o vzácně se vyskytující druh na území JČ. V dostupných databázích jsou údaje z těchto let, vždy pouze po jednom záznamu: 1984, 1988, 2004, 2007, 2011 a 2012 (AOPK ČR 2023, ČSO 2023). V těchto databázích ale chybí některé údaje. J. Hora (in litt.) uvádí, že na území JČ byl raroh velký zastížen celkem ve 23 případech, naposledy v roce 2012.

Chocholouš obecný (*Galerida cristata*)

17. 4. 2022, Selibov (PI) [6751], 1 ex. (A. Vondrka, AOPK ČR 2023).

5. 4. 2021, Tábor (TA) [6554], 1 ex. (J. Zdražil, ČSO 2023).

16. 1. 2017, Břilice (JH) [6954], 2 ex. (H. Chobotská, AOPK ČR 2023).

Chocholouš obecný jako hnízdící druh vymizel z JČ v první dekádě nového milénia (Bureš in Kloubeček et al. 2015). Podrobně zánik jihočeských populací popsali Kubelka & Pykal (in Kubelka et al. 2016), kteří však konstatovali, že poslední hnízdící chocholouši mohou unikat pozornosti ornitologů. Pozorování chocholoušů v JČ je vzácným a nepravidelným fenoménem. Kromě dvou záznamů z roku 2015, které popisují Kubelka & Pykal (in Kubelka et al. 2016), byl tento druh pozorován dvakrát také v roce 2016 (Kubelka et al. 2017) a jednou v roce 2018 (Kubelka et al. 2019). Tato pozorování pocházejí z různých míst a přesto, že byla učiněná v hnízdním, či po-hnízdním období, o hnízdní pokusy s největší pravděpodobností nešlo.

Zpětný pohled do databází odhalil pravděpodobně později doplněné, v dřívějších publikacích nezmíněné zimní pozorování dvou jedinců na poli severně od obce Břilice v roce 2017 a také jarní pozorování z dálničního přivaděče u Tábora v roce 2021.

V podobné kategorii náhodných zastižení chocholouše v JČ je i pozorování z jara roku 2022 učiněné A. Vondrkou jižně od obce Selibov. Pták nejevil žádné známky teritoriality, ačkoliv by lokalita mohla být vhodným hnízdištěm s ohledem na přítomnost přílehlého zemědělského provozu (A. Vondrka in litt.).

Uvedená pozorování naznačují, že chocholouši se v JČ stále vyskytují, avšak záznamy jsou sporadické. Důvodem může být to, že se jedná o záznamy dispergujících ptáků ze vzdálenějších hnízdišť např. z moravské populace, kteří se zdrží jen krátce jako v případě pozorování z roku 2015 (Kubelka & Pykal in Kubelka et al. 2016), nebo hnízdní lokality unikají pozornosti ornitologů. V tomto ohledu by si zvýšenou pozornost zasloužila probíhající stavba dálnice D3 s rozsáhlými plochami raně sukcesních vegetačních stádií.

Rákosník zpěvný (*Acrocephalus palustris*)

8. 4. 2018, Záblatí u Ponědraže (JH) [6853], 4 ex. (P. Musil, AOPK ČR 2023).

10. 4. 2008, rybník Řežabinec (PI) [6750], 1 ex. (K. Pecl, AOPK ČR 2023).

15. 4. 2022, rybník Řežabinec (PI) [6750], 1 M (R. Javorský, ČSO 2023).

20. 4. 2014, Klec (JH) [6854], 1M (J. Korbel, ČSO 2023).

Rákosník zpěvný je přísně tažný druh, který přilétá na přelomu dubna a května jako poslední z našich pravidelně hnízdících rákosníků (Hudec & Šťastný 2011, Kloubeček in Kloubeček et al. 2015). Střední datum 1. jarního pozorování v ČR je 10. 5. a nejčasnější záznam pochází z 10. 4. (Hudec & Šťastný 2011).

Výše uvedená pozorování poukazují na to, že do JČ přilétají rákosníci zpěvní vzácně již na přelomu první a druhé dubnové dekadý, přičemž pozorování z 8. 4. stanovuje rekord v brzkém přiletu na území JČ (AOPK ČR 2023, ČSO 2023, eBird 2023, Observation International 2023).

Rákosník tamaryškový (*Acrocephalus melanopogon*)*

2. 10. 2022, rybník Řežabinec (PI) [6750], 1 ex. (J. Šebestián a další, ČSO 2023), č.j. 74/2022 (FK ČSO 2023).

20. 4. 2019, rybník Podsedek (JH) [7055], 1 M (J. Cepák, ČSO 2023), č.j. 68/2019 (FK ČSO 2023).

Rákosník tamaryškový má turkeštánsko-mediteránní typ rozšíření (Hudec & Šťastný 2011) a JČ leží za jeho severozápadní hranicí. Setkání s tímto druhem v JČ je tudíž velmi vzácné a ačkoliv je na Jižní Moravě tento druh zjišťován téměř každoročně (AOPK ČR 2023, ČSO 2023, eBird 2023), z JČ pochází doposud pouze 9 záznamů (Hora in Kloubeček et al. 2015), přičemž naposled byl tento druh pozorován v roce 2018 (Kubelka et al. 2019). Nejbližšími hnízdišti jsou Neziderské jezero a lokality na jihozápadním Slovensku (Hudec & Šťastný 2011), což vysvětluje četnější výskyt na Moravě, kde bylo v roce 2022 nalezeno dokonce několik zpívajících samců (ČSO 2023).

Desátý a jedenáctý záznam tohoto druhu v JČ pochází z odchytu do nárazových sítí umístěných v rákosinách. V prvním případě byl tento druh chycen v rámci podzimního festivalu na rybníce Řežabinec (Obr. 3) a v druhém případě na jaře u rybníka Podsedek J. Cepákem.

Jelikož je rákosník tamaryškový vázaný na husté porosty rákosí, je jeho pozorování zvláště v mi-

mohnízdním období obtížné. Situace na Moravě a jihozápadním Slovensku naznačuje, že by se druh mohl šířit severozápadním směrem a jihočeští ornitologové by proto měli věnovat zvýšenou pozornost jeho specifickým hlasovým projevům již v březnu a dubnu, kdy se ještě neozývají jiné druhy rákosníků.

Obr. 3 – Rákosník tamaryškový (*Acrocephalus melanopogon*) odchycený do nárazových sítí na rybníce Řežabinec na Písecku (foto J. Handschuh 2. 10. 2022).

Fig. 3 – Moustached Warbler (*Acrocephalus melanopogon*) caught in mistnets at Řežabinec fishpond in Písek district (photo by J. Handschuh 2. 10. 2022).

Pěnice hnědokřídlá (*Sylvia communis*)

5. 10. 2022, Blatná (ST) [6549], 1 ex. (P. Louda & M. Loudová, ČSO 2023).

Pěnice hnědokřídlá zimuje v subsaharské Africe, naše území opouští v srpnu až září (Hudec & Šťastný 2011) a nejpozdnější záznamy v ČR sahají až do první dekády listopadu (ČSO 2023). Pozorování z Blatné posouvá nejpozdnější podzimní záznam tohoto druhu v JČ o 19 dní (Kubelka et al. 2019).

Rehek zahradní (*Phoenicurus phoenicurus*)

18. 3. 2022, Dolní Bukovsko (CB) [6853], 1 ex. (V. Pour, ČSO 2023).

19. 3. 2012, Dolní Bukovsko (CB) [6853], 1 ex. (V. Pour, ČSO 2023).

Rehek zahradní je tažný druh zimující v jižní části Arabského poloostrova a subsaharské Africe. Jeho přilet na naše území začíná od konce března se středním datem prvního pozorování (na jižní Moravu) 8. 4. a nejčasnějším přiletem 16. 3. (Hudec & Šťastný 2011). Nejčasnější záznam v JČ byl uváděn z 30. 3. (Cepák in Kloubec et al. 2015), výše uvedená pozorování z Dolního Bukovska tedy posouvají datum o 11 dní a jedná se o nejčasnější zastížení druhu v JČ (AOPK ČR 2023, ČSO 2023,

eBird 2023, Observation International 2023).

Komentovaná pozorování druhů kategorie C, D a E

Husa sněžní (*Anser caerulescens*)

6. 2. – 15. 5. 2022, rybník Turovecký a okolí (TA) [6654], 1 ex. (53 záznamů, ČSO 2023, eBird 2023).

Husa bílé morfy, velmi pravděpodobně stejná, jež byla předtím několikrát pozorována na Střední nádrži vodního díla Nové Mlýny (ČSO 2023). Zde byla naposledy pozorována dne 29. 1. 2022. Původ husy nelze jednoznačně potvrdit, nabízí se však možnost úniku ze zajetí. Nedaleko od nádrží se nachází známá farma u Ponětovického rybníka odkud již v minulosti došlo k úniku právě tohoto druhu. Faktu, že se jedná o stejného jedince přispívají i límcované husy velké, které potvrzují pohyb hus z Novomlýnských nádrží (ČSO 2023). V JČ byla poprvé zjištěna 6. 2. 2022 v hejnu hus velkých na poli u Turovce. (J. Fišer, M. Strnad, ČSO 2023) Na téže lokalitě setrvala až do 15. 5. 2022, kdy byla pozorována naposledy. (J. Novák, ČSO 2023). Po celou dobu se pohybovala s místními husami velkými. V půli května patrně odlétla společně s nehnízdícími husami velkými, které se touto dobou přemísťují na pelichaniště (Pykal in Kloubec et al. 2015).

Berneška malá (*Branta hutchinsii*)

25. 3. 2022, rybník Velký Potočný (PI) [6750], 5 ex. (4 záznamy, ČSO 2023).

Dva jedinci měli plastové, zřejmě chovatelské kroužky na nohou (M. Haas, ČSO 2023). Následující den již na lokalitě nezjištěny (L. Hamáček & P. Albert, ČSO 2023). Výskyt dvou bernešek malých byl doposud v JČ zdokumentován pouze v roce 2019, kdy byli dva jedinci, opět s největší pravděpodobností uprchlíci, pozorováni na třech lokalitách Strakonicka a Písecka ve druhé polovině dubna 2019 (3 záznamy, ČSO 2023).

Husice šedohlavá (*Tadorna cana*)

18. 8. a 23. 8. 2022, Domin a Starý Houženský (CB) [6952], 2 ex., foto (L. Hamáček, ČSO 2023). Naposledy byl v JČ tento druh původem z Afriky opakovaně pozorován mezi 3. 9. a 17. 11. 2016 v okolí Vrbenských rybníků (Domin, Dasenský, Starý Houženský) (CB) [6952], a to v počtu 1 ex. (ČSO 2017). Jedná se s nrapstou jistotou o uprchlíky z chovů.

Husice australská (*Tadorna tadornoides*)

5., 6. a 12. 3. 2022, rybník Služebný, Lomnice nad Lužnicí (JH) [6954], 1 F, foto, (4 záznamy, ČSO 2023).

14. 3. – 22. 4. 2022, Českobudějovicko (CB) [6951, 6952], 1 F (5 záznamů, ČSO 2023).

Velmi pravděpodobně jde o první záznamy jedince tohoto druhu, bezesporu uprchlého z chovu, v JČ. V databázi Avif (ČSO 2023) jsou ještě uvedeny záznamy ze září a listopadu 2018 z jižní Moravy.

Kachnička mandarínská (*Aix galericulata*)

21.–22. 5. 2022, Plešné jezero (PT), [7249], 1 M (2 záznamy, ČSO 2023, eBird 2023).

29. 5. 2022, Nová Pec – Říjiště (PT), [7249], 1 M (L. Valenta, AOPK ČR 2023).

Pozorování tohoto druhu není v ČR ani JČ zcela raritní a v současné době druh na některých místech v ČR i hnízdí (Šťastný et al. 2021). Zajímavostí zmíněných záznamů je jejich místo – le- dovcové Plešné jezero a nedaleká bývalá klauza pro plavení dřeva Říjiště. Jde o vysoko položené vodní plochy, a to ve výšce 1019 a 890 m n. m. Tento druh byl na obou zmíněných lokalitách pozorován i v letech 2019 a 2021 (V. Míšek, L. Valenta, AOPK ČR 2023).

Kachnička hřívnatá (*Chenonetta jubata*)

28. a 29. 7. 2023, Sudoměř – rybník Potočný (PI) [6750], 2 F, foto (M. Bouček, ČSO 2023).

11. 8. 2023, Sudoměř – rybník Potočný (PI) [6750], 1 F, foto (M. Bouček, ČSO 2023).

Jde o záznam dalšího exotického druhu, tentokrát australského, na území JČ. V databázi Avif (ČSO 2023) jsou starší záznamy z Opavska a Přerovska, z roku 2022 opět z Přerovska a z Chebska.

Orel východní (*Haliaeetus pelagicus*)

12. 2. – 29. 12. 2023, Chlumecká rybniční soustava a nejbližší okolí (JH) [7055], 1 ad. ex., foto (min 20 záznamů, ČSO 2023, eBird 2023, Observation.org. 2023).

Pozorování v roce 2022 navazují na záznamy z předchozích let, přičemž místo pobytu a chování jedince se v zásadě příliš nemění. Podrobně je pravděpodobný původ a historie výskytu tohoto jedince popsána v předchozích dílech tohoto ornitologického seriálu (Kubelka et al. 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022).

Poděkování

Děkujeme členům Jihočeského ornitologického klubu i dalším ornitologům a veřejnosti za poskytnutá pozorování a doplňující informace. J. Šírkovi vděčíme za informace o aktuálních rozhodnutích Faunistické komise ČSO. L. Černému, V. Mikešovi, J. Horovi a dvěma anonymním recenzentům děkujeme za cenné připomínky vedoucí k vylepšení konečné podoby článku.

Literatura

- AOPK ČR [Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky] (2023): Nálezová databáze ochrany přírody. – URL: <http://portal.nature.cz/nd/> (přístup 27. 2. 2023).
- Balestrieri R., Vento R., Viviano A., Mori E., Gili C. & Monti F. (2023): Razorbills *Alca torda* in Italian Seas: A Massive Irruption of Historical Relevance and Role of Social Network Monitoring. – *Animals* 13(4): 656.
- ČSO [Česká společnost ornitologická] (2023): Databáze pozorování ptáků. – URL: http://birds.cz/avif/obs_new.php (přístup: 27. 2. 2023).
- eBird (2023): eBird: An online database of bird distribution and abundance. – eBird, Cornell Lab of Ornithology, Ithaca, New York. – URL: <https://ebird.org/map/> (přístup: 27. 2. 2023).
- Ehrendorfer F. & Hamann U. (1965): Vorschläge zu einer floristischen Kartierung von Mitteleuropa. – *Berichte der Deutschen Botanischen Gesellschaft* 78(1): 35–50.
- FK ČSO [Faunistická komise ČSO] (2023): Přehled akceptovaných pozorování. – URL: <http://fkco.cz/> (přístup: 30. 6. 2023).
- HBW and BirdLife International (2022): Handbook of the Birds of the World and BirdLife International digital checklist of the birds of the world. Version 7. – URL: <http://datazone.birdlife.org/species/taxonomy> (přístup: 27. 2. 2023).
- Hudec K. & Štátný K. (eds) (2011): Fauna ČR. Ptáci – Aves III/1-2. – Academia, Praha, 1190 p.
- Chamberlain J. (2018): Using social media for biomonitoring: how Facebook, Twitter, Flickr and other social networking platforms can provide large-scale biodiversity data. – *Advances in Ecological Research* 59: 133–168.
- JOK [Jihočeský ornitologický klub] (2015): Faunistická pozorování Jihočeského ornitologického klubu. – URL: <http://www.muzeumcb.cz/spolky-a-kluby/jihocesky-ornitologicke-klub/faunisticka-pozorovani-jihoceskeho-ornitologickeho-klubu/?startPagingPosition=64> (přístup: 27. 2. 2023).
- JOK [Jihočeský ornitologický klub] (2023): Databáze faunistických pozorování členů Jihočeského ornitologického klubu. – Ms. [Depon. in: Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích.]
- Keller V., Herrando S., Voříšek P., Franch M., Kipson M., Milanese P., Martí D., Anton M., Klvaňová A., Kalyakin M. V., Bauer H.-G. & Foppen R. P. B. (2020): European Breeding Birds Atlas 2. Distribution, Abundance and Change. – European Birds Census Council & Lynx Edicions, Barcelona, 967 p.
- Kloubec B., Hora J. & Štátný K. (eds) (2015): Ptáci jižních Čech. – Jihočeský kraj, České Budějovice, 639 p.
- Kubelka V. (2012): Poznámky k výskytu vybraných vzácných druhů vodních ptáků v PR Vrbenské rybníky

- v letech 2002–2012. – Sbor. Jihočes. muz. v Čes. Budějovicích, Přír. vědy 52(Suppl.): 106–117.
- Kubelka V. (ed.) (2014): Zajímavá a vzácná ornitologická pozorování v jižních Čechách v letech 2012–2013. – Sbor. Jihočes. muz. v Čes. Budějovicích, Přír. vědy 54: 191–207.
- Kubelka V. (ed.) (2015): Zajímavá a vzácná ornitologická pozorování v jižních Čechách II. – Sbor. Jihočes. muz. v Čes. Budějovicích, Přír. vědy 55: 75–91.
- Kubelka V. (ed.) (2016): Zajímavá a vzácná ornitologická pozorování v jižních Čechách III. – Sbor. Jihočes. muz. v Čes. Budějovicích, Přír. vědy 56: 105–118.
- Kubelka V. & Kadava L. (2014): Neúspěšný rok 2013 pro břehouše černoocasého (*Limosa limosa*) a jeho současný stav v České republice. – Vanellus 9: 43–53.
- Kubelka V. & Pykal J. (2012): Hnízdění vzácných bahňáků na Českobudějovicku v první dekádě 21. století s významným rokem 2007. – Sbor. Jihočes. muz. v Čes. Budějovicích, Přír. vědy 52(Suppl.): 7–21.
- Kubelka V., Malina J., Bureš J. & Šálek M. (2016): Velikost vajec jihočeských břehoušů černoocasých (*Limosa limosa*) v kontextu sedmi evropských a asijských populací. – Vanellus 11: 46–51.
- Kubelka V., Havlíček J. & Mikeš V. (eds) (2017): Zajímavá a vzácná ornitologická pozorování v jižních Čechách IV. – Sbor. Jihočes. muz. v Čes. Budějovicích, Přír. vědy 57: 99–125.
- Kubelka V., Havlíček J. & Mikeš V. (eds) (2018): Zajímavá a vzácná ornitologická pozorování v jižních Čechách V. – Sbor. Jihočes. muz. v Čes. Budějovicích, Přír. vědy 58: 95–130.
- Kubelka V., Havlíček J. & Mikeš V. (eds) (2019): Zajímavá a vzácná ornitologická pozorování v jižních Čechách VI. – Sbor. Jihočes. muz. v Čes. Budějovicích, Přír. vědy 59: 93–114.
- Kubelka V., Havlíček J. & Mikeš V. (eds) (2020): Zajímavá a vzácná ornitologická pozorování v jižních Čechách VII. – Sbor. Jihočes. muz. v Čes. Budějovicích, Přír. vědy 60: 71–98.
- Kubelka V., Havlíček J. & Vlček J. (eds) (2021): Zajímavá a vzácná ornitologická pozorování v jižních Čechách VIII. – Sbor. Jihočes. muz. v Čes. Budějovicích, Přír. vědy 61: 46–68.
- Kubelka V., Havlíček J. & Vlček J. (eds) (2022): Zajímavá a vzácná ornitologická pozorování v jižních Čechách IX. – Sbor. Jihočes. muz. v Čes. Budějovicích, Přír. vědy 62: 81–102.
- Mikeš V., Jakubec M. & Havlíček J. (2023): Druhý zálet luňce šedého (*Elanus caeruleus*) do jižních Čech – Sbor. Jihočes. muz. v Čes. Budějovicích, Přír. vědy 63: 108–111.
- Observation International (2023): Observations. – URL: <https://observation.org/fieldwork/observations/daylist/> (přístup: 27. 2. 2023).
- Palliardi A. A. (1852): Systematische Uebersicht der Vögel Böhmens. – Carl Wilhelm Medan, Litoměřice, 95 p.
- Poprach K., Haluzík M. & Chytil J. (2006): Rozšíření a početnost hnízdní populace racka černocephalého (*Larus melanocephalus*) v České republice. – Sylvia 42: 66–80.
- Škorpíková V., Horal D., Štěpánek P. & Berka P. (2020): Hnízdní invaze kalouse pustovky (*Asio flammeus*) na jih střední Moravy v roce 2019. – Crex 38: 24–43
- Šťastný K., Bejček V., Mikuláš I. & Telenský T. (2021): Atlas hnízdního rozšíření ptáků v České republice 2014–2017. – Aventinum, Praha, 511 p.
- Šťastný K. & Hudec K. (eds) (2016): Fauna ČR. Ptáci – Aves 1. – Academia, Praha, 790 p.
- Jihočeský kraj (2022): Životní prostředí Jihočeského kraje. – URL: <https://zp.kraj-jihocesky.cz/> (přístup 10. 1. 2022).
- Zieliński P., Iciek T., Zielińska M., Szymczak J., Gajewski M., Bukaciński D., Bukacińska M., Betleja J., Bednarz L., Loręcki A., Kołodziejczyk P. & Ławicki Ł. (2019): Identification of hybrids Mediterranean x Black-headed Gull in Poland. – Dutch Birding 41: 318–330.
- Žďárek P., Koza V. & Kubelka V. (2015): Bahňáci – od běžných druhů po nejvzácnější zatoulance – čím jsou výjimeční a jak je určovat? – Vanellus 10: 9–34.

Došlo: 28. 2. 2023
Přijato: 22. 9. 2023